

DARIUSZ ADAMCZYK

BIBLIJNO-TEOLOGICZNE PODSTAWY ŻYCIA W PRAWDZIE

We współczesnym świecie ósme przykazanie Dekalogu nabrało szczególnej aktualności. Nieprzypadkowo współczesna cywilizacja została nazwana cywilizacją oszustwa. Tymczasem życiem ludzkim powinna kierować prawda. Sposób bycia chrześcijanina, jako nowego człowieka, to bycie prawdziwym¹ Prawda wiąże się z wolnością dzieci Bożych². Bóg jest Prawdą – jako rzeczywistość ostateczna³ To On dał przykazanie, które stoi na straży dobrego imienia oraz prawdomówności w relacjach interpersonalnych. Chrystus mówił o sobie, że jest Prawdą i dlatego głosi ludziom pełną prawdę⁴ Prawda, którą przyniósł Chrystus, jest dla ludzi zobowiązaniem, domaga się wprowadzenia w czyn, określa kierunek życia chrześcijańskiego⁵

I. CO TO JEST PRAWDA?

Wartość prawdy⁶ ukazuje nam Pan Bóg w ósmym przykazaniu Dekalogu. Oczekuje poszanowania prawdy. Aby dostrzec oryginalność biblijnego rozu-

Dr DARIUSZ ADAMCZYK – Akademia Świętokrzyska w Kielcach, Instytut Edukacji Szkolnej; adres do korespondencji: ul. Górnicza 17/71, 26-110 Skarżysko-Kamienna; e-mail:

¹ Por. K. H. S c h e l k l e. *Teologia Nowego Testamentu*. T. 3: *Etos*. Kraków 1984 s. 257.

² Por. M. F l o r c z y k. *Problem wolności na podstawie nauczania Jana Pawła II*. „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 1:1997 s. 90 n.

³ Por. S c h e l k l e. *Teologia Nowego Testamentu* t. 3 s. 251 n.

⁴ Por. H. J. M u s z y Ń s k i. *Czynić prawdę w miłości*. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 13.

⁵ Por. tamże s. 14.

⁶ Na temat wartości prawdy zob. P. G ó r a l c z y k. *Wartość prawdy*. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 126-131.

mienia prawdy, warto zwrócić uwagę na inne jej znaczenia. Według tzw. klasycznej definicji prawda jest to „zgodność, adekwatność treści sądu z rzeczywistym stanem rzeczy, którego ten sąd dotyczy”⁷ To „zgodna z rzeczywistością treść słów, prawdziwość, szczerłość, rzetelność”⁸

Prawdziwą nazywamy myśl, mowę zgodne z rzeczywistością bądź też samą rzeczywistość oczywistą dla umysłu⁹ „Nie mogę nie uznać tego, co poznałem jako rzeczywiście istniejące, czyli prawdziwe”¹⁰ Jest to intelektualistyczna koncepcja prawdy¹¹ Filozoficzna definicja prawdy sprowadza ją do zgodności rzeczy i umysłu. Według etymologii greckiej prawdziwe jest to, co nie jest ukryte, co jest *a-lēthes*. Podkreślona jest oczywistość i jawność prawdy¹².

W potocznym znaczeniu prawda jest zgodnością wypowiedzi ze stanem faktycznym. Jest to jednak pojęcie bardzo zróżnicowane. Zależy od rodzaju poznania, poznającego i tego, co poznawane¹³

Jeśli chodzi o poznanie, w którym poznający zdobywa źródłową wiedzę o samym sobie, to prawda jest wtedy zwykłym byciem-u-samego-siebie, a zatem wewnętrznym oświeceniem bytu dla samego siebie. [...] To pierwotne [...] oświecenie pociąga za sobą [...] także doświadczenie [...] własnej transcendencji ducha, [ta] jedna prawda, która zawierając się we wszystkich innych prawdach, nie jest jedną spośród wielu innych, ale jest prawdą globalną, obejmuje także pewne odniesienie do Boga, [...] wiedzę o niezgłębionej tajemnicy, w której wszystko ma swoją podstawę. Jeśli człowiek nie stłumi w sobie tej jednej prawdy, [...] ale uzna ją zdając się na nią dobrowolnie i z całą szczerością, to zobaczy w tej prawdzie dar udzielony mu na własność, będzie sam w prawdzie [...]. W takim akcie bowiem człowiek w konkretnym porządku dobrowolnie akceptuje nie tylko

⁷ *Prawda*. W: *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*. T. 5. Red. B. Petrozolin-Skowrońska. Warszawa 1996 s. 313.

⁸ *Prawda*. W: *Słownik Języka Polskiego*. T. 2. Red. M. Szymczak. Warszawa 1979 s. 910. Por. także A. Młotek. *Prawda. Aspekt teologiczno-moralny*. W: *Katolicyzm A-Z*. Red. Z. Pawlak. Poznań 1994 s. 323-326.

⁹ Por. I. de la Potterie. *Prawda*. W: *Słownik Teologii Biblijnej* [dalej skrót: STB]. Red. X. Léon-Dufour. Poznań 1990 s. 763. Różne aspekty tej samej prawdy pozwalają odkrywać dane naukowe. O relacji między naukami przyrodniczymi a myślą chrześcijańską zob. J. Życiński. *Dane naukowe a prawda*. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 43-54.

¹⁰ A. Drodż. *Dekalog. Teologia moralna szczegółowa*. Cz. 2. Tarnów 1994 s. 334.

¹¹ Por. de la Potterie. *Prawda* s. 763.

¹² Por. J. Słaga. *Jezus Chrystus – Droga, Prawda i Życie*. W: *Głosić Jezusa – Drogę, Prawdę i Życie. Materiały z Duszpasterskich Wykładów Akademickich w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim 28-29 sierpnia 1997*. Red. J. Misiurek, J. M. Popławski. Lublin 1997 s. 33.

¹³ Por. *Prawda*. W: K. Rahner, H. Vorgrimler. *Mały Słownik Teologiczny*. Warszawa 1987 kol. 354 n.

swoją własną transcendencję, ale – z uwagi na jej „wywyższenie” w związku z powszechną, nadprzyrodzoną wolą zbawczą Boga – także swoje własne ukierunkowanie na Boga życia wiecznego, który otwiera się w udzielaniu samego siebie, czyli na prawdę absolutną¹⁴.

Biblijne pojęcie prawdy idzie jeszcze dalej i opiera się na religijnym przeżyciu spotkania człowieka z Bogiem¹⁵ Można mówić o ewolucji pojęcia prawdy w Piśmie świętym¹⁶ O ile w Starym Testamencie prawda polega głównie na wierności przymierzu, to Nowy Testament mówi o prawdzie w świetle pełni Objawienia, którego centrum stanowi Osoba Chrystusa¹⁷

II. STARY TESTAMENT O PRAWDZIE

W Starym Testamencie „prawda (*'emeth*) oznaczała stałość, niezmiennność, niewzruszoność, wierność, moc, zaufanie i wiarę. Opierała się na wierności przymierzu. Stąd prawda jest właściwością czegoś, co jest trwałe, wypróbowane, na czym można się oprzeć¹⁸

Według *Katechizmu Kościoła Katolickiego* [dalej skrót: KKK]: „Stary Testament zaświadcza, że Bóg jest źródłem wszelkiej prawdy. Jego słowo jest prawdą. Jego prawo jest prawdą. «Jego wierność... (trwa) z pokolenia na pokolenie» (Ps 119, 90)” (KKK 2465). Termin *'emeth* charakteryzuje też słowo Boga: „Bóg jest samą Prawdą i Jego słowa nie mogą mylić. Właśnie dlatego we wszystkim z pełnym zaufaniem można powierzyć się prawdzie i wierności Jego słowa” (KKK 215).

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Por. de la Potterie. *Prawda* s. 763; Szlaga. *Jezus Chrystus – Droga, Prawda i Życie* s. 33; A. Gaudaniec. *Wychowanie człowieka otwartego. Rola „zmysłu religijnego” Luigi Giussanigo w kształtowaniu osoby*. Kielce 2001 s. 190-192.

¹⁶ Problematykę tę podejmują: H. Waldenfels. *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele dzisiaj*. Katowice 1993 s. 353-355; R. Forczyk. *Czy prawda jest jedna*. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 37-42; C. Michalunio. *Prawda, informacja, krytycyzm*. W: *Człowiek istnienie i działanie*. Red. R. Parowski. Kraków 1974 s. 93-97; S. Kowalczyk. *Prawda jako wartość w nauczaniu Jana Pawła II*. „Ateneum Kapłańskie” 1997 z. 1 (530) s. 55-65; K. Więciorok. *Zamyślenia o prawdzie u schyłku XX wieku*. „Przegląd Powszechny” 1997 nr 7-8 (911-912) s. 22-30.

¹⁷ Por. de la Potterie. *Prawda* s. 763.

¹⁸ Por. tamże; Z. Pawlak. *Prawda w Piśmie świętym*. W: *Katolicyzm A-Z*. s. 324; Szlaga. *Jezus Chrystus – Droga, Prawda i Życie* s. 33.

Dawid mówi do Boga: „Twoje słowa są prawdą” (2 Sm 7, 28)¹⁹ Jahwe zaświadcza: „Podniebienie me prawdę podaje, wstrętna mym wargom nieprawość” (Prz 8, 7). Bóg przemawia dlatego, aby człowiekowi przekazać prawdę i ukazać swoje zamiary względem niego²⁰

Psalmi opiewają prawdę Prawa Bożego (por. Ps 19, 10; 119). To pojęcie wykracza poza granice zwykłego ustawodawstwa ludzkiego. Wskazuje na to różnorodność nazw, jakimi oznacza się Prawo w Starym Testamencie: nauka (Torah), świadectwo, przykazanie, nakaz, wyrok, sąd, słowo, wola, droga Boża²¹ Prawdą jest to, co istotne w słowie Bożym, dlatego słowo to pozostaje na zawsze, jest wieczne²².

W Starym Testamencie staje się oczywiste, że „tylko w łaskawym słowie Bożym ludzie znajdują trwałe istnienie” (por. Ps 107, 20)²³ Prorok Izajasz podkreśla skuteczność słowa Jahwe (Iz 55, 11)²⁴ Bóg jest wierny swemu słowu, a Jego prawda jest rękojmią Jego słowa. Prawda Boża jest dochowaną Izraelowi wiernością Przymierzu i wiernością wspólnocie²⁵ Bóg sam jest reprezentantem prawdy²⁶ Słowo Jahwe jest niezmiennie i trwałe (por. Iz 40, 8)²⁷

Według psalmisty „Wierność Twoja [trwa] z pokolenia na pokolenie” (Ps 119, 90; por. Łk 1, 50)²⁸ Wierność Boga polega na dotrzymywaniu

¹⁹ Por. J. Ł a c h. *Księgi Samuela. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz – Ekskursy*. Poznań 1973 s. 376-378.

²⁰ Por. S. M o y s a. *Słowo Boże*. W: *Katolicyzm A-Z* s. 349-351; A. O h l e r, A. S m i t m a n s. *Słowo Boże*. W: *Praktyczny Słownik Biblijny* [dalej skrót: PSB] kol. 1205-1208; A. F e u i l l e t, P. G r e l o t. *Słowo Boże*. STB s. 876-883; *Słowo Boże*. W: R a h n e r, V o r g r i m l e r. *Mały Słownik Teologiczny* kol. 419; W a l d e n f e l s. *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele* s. 95-100.

²¹ Por. P. G r e l o t. *Prawo*. STB s. 771.

²² Por. tamże s. 771 nn.; *Prawda*. W: R a h n e r, H. V o r g r i m l e r. *Mały słownik teologiczny* kol. 355-357; A. B u m. *Prawo*. PSB kol. 1038-1042.

²³ W. W i n t e r. *Prawda*. PSB kol. 1035. Por. S. Ł a c h. *Księga Psalmów. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz – Ekskursy*. Poznań 1990 s. 461 n. Szerzej o słowie Boga w Psalmach zob. J. S. S y n o w i e c. *Wprowadzenie do Księgi Psalmów*. Kraków 1996 s. 158-164.

²⁴ Por. L. S t a c h o w i a k. *Księga Izajasza II-III. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz – Ekskursy*. Poznań 1996 s. 243 n.

²⁵ Por. W. W i n t e r. *Prawda*. PSB kol. 1035.

²⁶ Por. S z l a g a. *Jezus Chrystus – Droga, Prawda i Życie* s. 33.

²⁷ Por. S t a c h o w i a k. *Księga Izajasza II-III* s. 67 n.

²⁸ Por. Ł a c h. *Księga Psalmów* s. 510.

słowa obietnicy (por. Pwt 7, 9)²⁹ Dla uwypuklenia Bożej wierności w zachowaniu przymierza autor Księgi Powtórzonego Prawa posługuje się obrazem skały (Pwt 32, 4)³⁰ Psalm 89 w całości poświęcony jest opiewaniu wierności Boga³¹

W Starym Testamencie termin *'emeth* często występuje łącznie z rzeczownikiem *chesed* (por. Ps 138, 2)³² Przymierze zawarte przez Boga jest przymierzem łaski, któremu Bóg zawsze pozostaje wierny³³

Bóg nie kłamie ani nie wycofuje się z przyjętych zobowiązań (por. Lb 23, 19), nie zmienia się (por. Ml 3, 6) i realizuje swe zamierzenia (por. Iz 25, 1)³⁴ Wierność Boga przejawia się szczególnie w tym, że On ciągle umożliwia niewiernemu ludowi odrodzenie się w miłości i wierności³⁵

Katechizm Kościoła Katolickiego wyprowadza z tego następujący wniosek: „Ponieważ Bóg jest «prawdomówny» (Rz 3, 4), członkowie Jego Ludu są wezwani do życia w prawdzie” (KKK 2465). Prawda oznacza wierność Przymierzu i Prawu Bożemu. Ludzie prawdy to ludzie zaufania, to „bojący się Boga”, sprawiedliwi³⁶ Tak dochodzi w Starym Testamencie do paralelizmów między prawdą a doskonałością. „Czynić prawdę” i „chodzić w prawdzie” znaczy to samo, co zachowywać wiernie Prawo Pana³⁷

W wersecie Za 8, 16 wezwanie do sprawiedliwości w sądownictwie zostało poprzedzone nawoływaniem do prawdomówności³⁸ W Ps 15, 2 przypomina się, że do świątyni ma prawo wejść „ten, który postępuje bez skazy, działa sprawiedliwie, a mówi prawdę w swoim sercu” Mówić prawdę w swoim sercu to dbać o to, aby nie ulec zakłamaniu w swej świadomości,

²⁹ Por. t e n ż e. *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz – Ekskursy*. Poznań–Warszawa 1971 s. 151.

³⁰ Por. tamże s. 274 n.; W a l d e n f e l s. *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele* s. 288 n.

³¹ Por. Ł a c h. *Księga Psalmów* s. 388-397.

³² Por. tamże s. 556 n.

³³ Por. de la P o t t e r i e. *Prawda* s. 763; S z l a g a. *Jezus Chrystus – Droga, Prawda i Życie* s. 33; S. Ł a c h. *Księga Wyjścia. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*. Poznań 1964 s. 282.

³⁴ Por. A. M ł o t e k. *Wierność*. W: *Katolicyzm A-Z* s. 390.

³⁵ Por. B. H ä r i n g. *Nauka Chrystusa. Teologia moralna*. T. 3. Poznań 1963 s. 451.

³⁶ Por. de la P o t t e r i e. *Prawda* s. 764.

³⁷ Por. tamże.

³⁸ Por. J. S. S y n o w i e c. *Dziesięć przykazań*. Kraków 1999 s. 173.

w swoim wnętrzu³⁹ Ludzka prawda wtedy jest godna przyjęcia, gdy opiera się na wierności Bogu⁴⁰

III. NOWY TESTAMENT O PRAWDZIE

W Nowym Testamencie termin oznaczający prawdę – *alētheia* rzadko występuje w ewangeliach synoptycznych. Pojawia się natomiast w Ewangelii św. Jana i w Listach Apostolskich. U św. Pawła łączy się on przede wszystkim z objawieniem Boga, które dokonało się w Jezusie Chrystusie, oraz z przyjęciem tego objawienia. Dla Pawła prawdą jest głoszone słowo Boże (por. 2 Kor 4, 2. 5)⁴¹

Przyjęcia tej prawdy człowiek dokonuje w pokorze, szukając Boga i odnajdując w Nim całą prawdę oraz jednocząc się z nią. Podobne rozumienie prawdy znajdujemy w Listach Katolickich. W Liście św. Jakuba prawdą jest przyłgnięcie do tej nauki, którą chrześcijanie przyjmują razem z łaską chrztu świętego. Odpowiedzią na to jest wypełnianie tego, co niesie z sobą prawda Ewangelii – uczynków płynących z wiary. U św. Jana prawdą jest słowo Ojca – Chrystus, a także Duch Prawdy, który przybędzie w miejsce Jezusa odchodzącego z tej ziemi⁴².

Prawda w Nowym Testamencie oznacza również wierność Boga (por. Rz 3, 3; 15, 8) lub wierność człowieka (por. Ef 5, 9; 6, 14). W ten sposób nadana jej została głębsza duchowa treść, a wierność Boga i człowieka odniesiona jest do Nowego Przymierza, zawartego na krzyżu. Autorzy Nowego Testamentu wypracowali też nową koncepcję prawdy Bożej – jest to objawione Słowo Boże, w pełni dokonane w życiu i nauczaniu Jezusa Chrystusa. Jest ono odsłonięciem Bożych tajemnic⁴³

W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* podkreśla się, że „w Jezusie Chrystusie Boża prawda objawiła się w pełni. «Pełen łaski i prawdy» (J 1, 14), jest On «światłością świata» (J 8, 12), jest Prawdą. «Kto w (Niego) wierzy, nie pozostaje w ciemności» (J 12, 46)” (KKK 2466). W Chrystusie dane zostało pełne objawienie. Przedmiotem nauki głoszonej w Nowym Testamen-

³⁹ Por. tamże s. 174.

⁴⁰ Por. S z l a g a. *Jezus Chrystus – Droga, Prawda i Życie* s. 33.

⁴¹ Por. tamże.

⁴² Por. tamże.

⁴³ Por. P a w l a k. *Prawda w Piśmie świętym* s. 324.

cie jest sama Osoba Chrystusa. Słowo, które Chrystus słyszał od Ojca, to prawda, którą On przyszedł głosić (por. J 8, 26. 40)⁴⁴ Kto je przyjmuje, a więc kto przyjmuje objawienie Boże, w tym jest prawda⁴⁵

Istnieje zasadnicza różnica między objawieniem Chrystusa a objawieniem starotestamentowym. „Podczas gdy Prawo zostało nadane przez Mojżesza, łaska i prawda przysły przez Jezusa Chrystusa” (J 1, 17)⁴⁶ Jezus mówił o sobie: „Ja jestem światłością świata. Kto idzie za Mną, nie będzie chodził w ciemności, lecz będzie miał światło życia” (J 8, 12)⁴⁷ Chrystus oświeca każdego człowieka. Chrześcijanin nie musi błądzić w ciemnościach (por. J 12, 46)⁴⁸ „Kto spełnia wymagania prawdy, zbliża się do światła” (J 3, 21)⁴⁹ Owocami światłości są „prawość, sprawiedliwość i prawda” (Ef 5, 9)⁵⁰

Nowość chrześcijaństwa polega na tym, że Chrystus sam jest Prawdą (J 14, 6)⁵¹ Jest Bogiem i jako pełnia objawienia pozwala poznać Ojca (por. J 1, 18). Wszelka prawda, do której dochodzi człowiek, jest tylko częścią i odbłaskiem tej Prawdy, jaka jest w Bogu⁵²

Celem chrześcijanina jest udział w miłości Bożej prawdy w wiecznej chwale. Słowo Chrystusa ma doprowadzić do wiary w Niego. Dlatego

⁴⁴ Por. de la Potterie. *Prawda* s. 766; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak. *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*. T. 1. Poznań–Kraków 1999 s. 484.

⁴⁵ Por. Szlag. *Jezus Chrystus – Droga, Prawda i Życie* s. 34; Romaniuk, Jankowski, Stachowiak. *Komentarz praktyczny* t. 1 s. 532; L. Stachowiak. *Ewangelia według świętego Jana. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*. Poznań–Warszawa 1975 s. 312 n.

⁴⁶ Por. E. Szymank. *Wykład Pisma świętego Nowego Testamentu*. Poznań 1990 s. 47; Romaniuk, A. Jankowski, Stachowiak. *Komentarz praktyczny* t. 1 s. 421 n.; Stachowiak. *Ewangelia według świętego Jana* s. 124 n.

⁴⁷ Por. Romaniuk, Jankowski, Stachowiak. *Komentarz praktyczny* t. 1 s. 489 n.; Stachowiak. *Ewangelia według świętego Jana* s. 238 n.

⁴⁸ Por. Stachowiak. *Ewangelia według świętego Jana* s. 296 n.

⁴⁹ Por. Romaniuk, Jankowski, Stachowiak. *Komentarz praktyczny* t. 1 s. 439; Stachowiak. *Ewangelia według świętego Jana* s. 166 n.

⁵⁰ Por. A. Jankowski. *Listy więzienne świętego Pawła do Filipian – do Kolosan – do Filemona – do Efezjan*. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz. Poznań 1962 s. 472 n.

⁵¹ Por. H. Balthasar. *Znaczenie słów Chrystusa „Ja jestem Prawdą”* „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 10-12; A. Offmański. *Praca nad mową*. W: *Dekalog na nowo odczytany*. Red. A. Offmański. Szczecin 1993 s. 213 n.

⁵² Por. Jan Paweł II. „Bogu dziękujcie – Duchu nie gaście” IV Pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny 01.06 – 09.06.1991 r. Olsztyn 1991 s. 162.

uczeń Jezusa „trwa w Jego nauce”, by poznać „prawdę, która wyzwala” (J 8, 32) i uświęca. Pójść za Jezusem oznacza żyć „Duchem Prawdy”, którego Ojciec posyła w Jego imieniu i który prowadzi „do całej prawdy” (J 16, 13). Jezus poucza swoich uczniów o warunkowym umiłowaniu prawdy: „Niech wasza mowa będzie: Tak, tak; nie, nie” (Mt 5, 37) (KKK 2466).

Uczeń powinien trwać w nauce Jezusa, aby poznać prawdę, która wyzwala i uświęca. „Jeżeli będziecie trwać w nauce mojej, będziecie prawdziwie moimi uczniami i poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli” (J 8, 31-32)⁵³ Chrześcijanin ma obowiązek pozostawać zawsze pod działaniem Prawdy, gdyż tylko wtedy dojdzie do poznania prawdy i do uwolnienia od grzechu⁵⁴

Prawda jest warunkiem wolności⁵⁵ Poza prawdą wolność nie jest prawdziwą wolnością⁵⁶ Mocą prawdy trzeba wyzwolić się z wszelkiego zakłamania⁵⁷, usuwając grzech ze swojego wnętrza. Czynić prawdę i żyć nią to – obok wypowiedzianych słów zgodnych z czynami – również czystość intencji⁵⁸

Żyjąc według nauki Jezusa, uczeń uświęca się w prawdzie. Jezus modlił się: „Uświęć ich w prawdzie. Słowo Twoje jest prawdą [...]. A za nich Ja poświęcam w ofierze samego siebie, aby i oni byli uświęceni w prawdzie” (J 17, 17. 19)⁵⁹

„Pójść za Jezusem oznacza żyć «Duchem Prawdy», którego Ojciec posyła w Jego imieniu i który prowadzi «do całej prawdy» (J 16, 3)” (KKK 2466). Słowo Ojca przekazane przez Chrystusa zostaje rozjaśnione przez Ducha

⁵³ Por. R o m a n i u k, J a n k o w s k i, S t a c h o w i a k. *Komentarz praktyczny* t. 1 s. 485 n.; S t a c h o w i a k. *Ewangelia według świętego Jana* s. 242-244. Na temat wolności opartej na prawdzie zob. S. O l e j n i k. *Teologia moralna. T. 2: Człowiek i jego działanie*, Warszawa 1988 s. 43-45; R. B r a q u e. *Prawda was wyzwoli*. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 23 nn.

⁵⁴ Por. C. D o h m e n. „W imię naszej wolności” *Geneza i cel etyki biblijnej w „głównym przykazaniu” Dekalogu*. „Communio” 1993 nr 1 (73) s. 33-52.

⁵⁵ Por. Kongregacja Nauki Wiary. *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu* nr 4. W: *Dokumenty nauki społecznej Kościoła. Cz. 2*. Red. M. Radwan, L. Dyczewski, A. Stanowski. Rzym-Lublin 1987 s. 372.

⁵⁶ Por. O f f m a n i s k i. *Praca nad mową* s. 214 n.

⁵⁷ Por. S. S t e f a n e k. *Nie mów fałszywego świadectwa*. W: *Dekalog na nowo odczytany* s. 211; R. D u b o s. *Tyle człowieka co zwierzęcia*. Warszawa 1973 s. 119.

⁵⁸ Por. S t e f a n e k. *Nie mów fałszywego świadectwa* s. 212.

⁵⁹ Por. R o m a n i u k, J a n k o w s k i, S t a c h o w i a k. *Komentarz praktyczny* t. 1 s. 554; S t a c h o w i a k. *Ewangelia według świętego Jana* s. 345 n.

Świętego, zwanego Duchem Prawdy⁶⁰ On zapewnia dalsze zgłębianie prawdy objawionej przez Jezusa Chrystusa (por. J 14, 26)⁶¹ i prowadzi Kościół do ciągłego postępu w rozumieniu prawdy objawionej. Czuwa nad jej nauczaniem w zmieniających się sytuacjach dziejowych⁶² Duch Prawdy umożliwia kontakt z tym, co Chrystus zostawił w swoim testamencie. Chrześcijanin, narodzony z Ducha Świętego, dochodzi do poznania prawdy i przez nią się oczyszcza. Jest w stanie zwyciężyć zło, które nieustannie zagraża⁶³

Jan Paweł II podkreśla, że trwanie i postępowanie w prawdzie jest zasadniczą sprawą uczniów⁶⁴ Chodzić w prawdzie i żyć prawdą to kierować się w życiu zasadami Bożymi i Jego świętością⁶⁵ Wtedy Bóg staje się prawdziwy w ludziach⁶⁶

Przykazanie ósme, które Bóg umieścił w Dekalogu i dał to prawo ludowi Starego Testamentu, nie straciło swej ważności w Nowym Testamencie. Jezus Chrystus w swoim nauczaniu przekazuje prawo, które jest pogłębieniem i wypełnieniem tego przykazania. Czyni to przede wszystkim w Kazaniu na Górze⁶⁷ „Jezus poucza swych uczniów o bezwarunkowym umiłowaniu prawdy. «Niech wasza mowa będzie: Tak, tak; nie, nie» (Mt 5, 37)” KKK 2466). W związku z tym nakazuje swym uczniom wystrzegania się przysięg⁶⁸

⁶⁰ Szerzej o Paraklecie – Duchu Prawdy zob. Jan Paweł II. *Wierzę w Ducha Świętego Pana i Ożywiciela*. Watykan 1992 s. 13-17; tenże. *Katechezy. Duch Święty*. Kraków-Ząbki 1999 s. 10-14; *Paraklet*. W: R a h n e r, V o r g r i m l e r. *Mały Słownik Teologiczny* kol. 317; G. T h e i s s e n. *Paraklet*. PSB kol. 928 n.; B. S t u b e n r a u c h. *Pneumatologia – traktat o Duchu Świętym*. Kraków 1999 s. 95-109; M. R u s e c k i. *Teologiczne podstawy duszpasterstwa*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1: *Teologia pastoralna fundamentalna*. Red. R. Kamiński. Lublin 2000 s. 335.

⁶¹ Por. R o m a n i u k, J a n k o w s k i, S t a c h o w i a k. *Komentarz praktyczny* t. 1 s. 537; S t a c h o w i a k. *Ewangelia według świętego Jana* s. 320, 330 n.

⁶² Por. J a n P a w e ł II. *Katechezy. Duch Święty* s. 13; R o m a n i u k, J a n k o w s k i, S t a c h o w i a k. *Komentarz praktyczny* s. 574; S z y m a n e k. *Wykład Pisma świętego* s. 495 n.

⁶³ Por. S z l a g a. *Jezus Chrystus – Droga, Prawda i Życie* s. 35.

⁶⁴ Por. J a n P a w e ł II. *Katechezy. Duch Święty* s. 11.

⁶⁵ Szerzej zob. M. R u s i e c k i. *Chodźcie w blasku prawdy*. Kielce 1995 s. 92-95.

⁶⁶ Por. S z l a g a. *Jezus Chrystus – Droga, Prawda i Życie* s. 33.

⁶⁷ Por. H. W i t c z y k. *Orędzie Dekalogu (Wj 20, 1-17). Analiza krytycznoliteracka*. „Zeszyty Naukowe KUL” 1997 nr 1-2 (157-158) s. 73; M. S a l e s. *Dziesięć słów Boga*. „Communio” 1993 nr 1 (73) s. 10 nn.; M. I. A l v e s. *Przymierze, Dekalog i Ewangelia*. „Communio” 1993 nr 1 (73) s. 69-71.

⁶⁸ Por. R o m a n i u k, J a n k o w s k i, S t a c h o w i a k. *Komentarz krytyczny* t. 1 s. 37; S z y m a n e k. *Wykład Pisma świętego* s. 101; J. H o m e r s k i. *Ewangelia*

Słowo uczniów może szukać gwarancji tylko w prawdziwej szczerości, jaka powinna zapanować między ludźmi⁶⁹ Jeden z aforyzmów chrześcijańskich uczy: „Twoje «tak» powinno być «tak», twoje «nie» powinno być «nie». Nie zapuszczaj dymnej zastony przed prawdą!”⁷⁰ I dalej czytamy, że „Pół prawdy to pół kłamstwa. Mów «tak» albo «nie»!”⁷¹

Jezus żąda absolutnej prawdziwości w przekonaniach i postępowaniu. Prawda czyni wypowiedź człowieka tak godną zaufania, że zbyteczne staje się wzywianie Boga czy czegokolwiek innego na świadka. Wszystko, co wykracza poza prostą wypowiedź „tak, tak; nie, nie”, pochodzi od Złego (por. Mt 5, 37), gdyż zakłada, że prawdziwe są tylko słowa potwierdzone przysięgą, natomiast inne są fałszem, więc w każdym innym przypadku zakłada brak prawdomówności u człowieka⁷²

Chrześcijanin jest nowym człowiekiem – naśladowującym Chrystusa i miłującym prawdę (por. Ef 4, 24)⁷³ Jezusowi nie wystarcza to, że ludzie nie powinni fałszywie oskarżać czy kłamać, lecz wymaga od swoich uczniów, aby przeciwstawiali się złu w najniższych poziomach w człowieku, zanim wyrośnie i przybierze kształt np. kłamstwa⁷⁴ Nowość ósmego przykazania w nauce Jezusowej polega na tym, że człowiek nie staje już tylko wobec suchego przepisu prawnego, który ma zachować, ale w obliczu Osoby Jezusa Chrystusa, którego ma naśladować (por. Łk 18, 18-23)⁷⁵

według świętego Mateusza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz. Poznań–Warszawa 1979 s. 138 n. Ostre sformułowanie Jezusa zakazujące przysięgania zostało podyktowane nagminnie stosowanym żydowskim zwyczajem przysięgania i zaklinania się, nie zaś chęcią zakazu wszelkiej przysięgi bez wyjątku. Por. *Pismo święte Nowego Testamentu*. Red. M. Wolniewicz. Poznań 1985 s. 17. Również A. Drożdż twierdzi, że „nie można jednak w oparciu o teksty biblijne wyprowadzić wniosku, iż przysięga w ogóle jest niedopuszczalna. Zakazane jest lekceważące i instrumentalne traktowanie Boga i Bożych dzieł zarówno w słowach, jak i w różnych zwyczajach mających wymowę świadectwa” (D r o ż d ź. *Dekalog* s. 345). Por. także M. L e n a. *Wychowanie w duchu prawdy – podstawa i punkt wyjścia całego życia moralnego*. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 122.

⁶⁹ Por. A. G e o r g i e. *Przysięga*. STB s. 837 n.

⁷⁰ H. M a d i n g e r. *Z myślą o tobie. Aforyzmy chrześcijańskie*. Marki–Struga 1993 s. 192; por. L e n a. *Wychowanie w duchu prawdy* s. 112.

⁷¹ M a d i n g e r. *Z myślą o tobie* s. 193.

⁷² Por. A. B a u m. *Zakaz przysięgania*. PSB kol. 1460; D r o ż d ź. *Dekalog* s. 333 n.

⁷³ Por. S. O l e j n i k. *W odpowiedzi na dar i powołanie Boże. Zarys teologii moralnej*. Warszawa 1979 s. 159-161; R o m a n i u k, J a n k o w s k i, S t a c h o w i a k. *Komentarz praktyczny* s. 264 n.; J a n k o w s k i. *Listy więzienne świętego Pawła* s. 458 n.

⁷⁴ Por. W i t c z y k. *Orędzie Dekalogu (Wj 20,1-17)* s. 73.

⁷⁵ Por. tamże.

IV. PRAWDA – POWOŁANIEM CZŁOWIEKA

„Człowiek z natury kieruje się ku prawdzie. Ma obowiązek szanować ją i o niej świadczyć: «z racji godności swojej wszyscy ludzie, ponieważ są osobami [...] nagleni są własną swą naturą, a także obowiązani moralnie do szukania prawdy, przede wszystkim w dziedzinie religii. Obowiązani są też trwać przy poznanej prawdzie i całe swoje życie układać według wymagań prawdy» (DWR 2)» (KKK 2467).

Człowiek stworzony przez Boga, który jest Prawdą, przez całe swoje życie szuka prawdy. Tylko człowiek stawia pytanie o prawdę i tylko on może przeżywać prawdę jako wartość⁷⁶. Bez prawdy człowiek nie może być sobą w sposób właściwy, ponieważ prawda jest ściśle z nim związana⁷⁷. Umysł ludzki jest z natury zwrócony ku prawdzie. W niej zawarte jest źródło transcendencji człowieka wobec całego świata, w którym żyje⁷⁸.

W miłości i prawdzie tkwi źródło i fundament duchowego rozwoju każdego człowieka⁷⁹. Jan Paweł II określa człowieka jako tego, który szuka prawdy⁸⁰. Szukanie prawdy jest niezbędne do życia i dlatego ten trud należy podjąć, aby zdać sobie sprawę, kim jest człowiek, jakie jest jego znaczenie i ostateczne przeznaczenie⁸¹.

Podstawowym wymogiem realizacji człowieczeństwa jest wierność prawdzie. Schodząc z drogi prawdy, człowiek ryzykuje chodzenie w ciemności⁸². Jan Paweł II nawołuje, aby ludzkość nie traciła zmysłu prawdy ani odwagi jej poszukiwania. Zawsze trzeba mieć nadzieję na dotarcie do prawdy, gdyż w przeciwnym razie nastąpi kryzys wiary, a także sensu życia⁸³.

⁷⁶ Por. A. S i e m i a n o w s k i. *Człowiek i prawda*. Poznań 1986 s. 18; S. K o w a l c z y k. *Prawda jako wartość* s. 55 n.

⁷⁷ Por. S i e m i a n o w s k i. *Człowiek i prawda* s. 27, 261.

⁷⁸ Por. J a n P a w e ł II. „Do końca ich umiłował” *Trzecia wizyta duszpasterska w Polsce 8-14 czerwca 1987 r.* Watykan 1987 s. 45.

⁷⁹ Por. J a n P a w e ł II. *Pokój tobie, Polsko! Ojczyzno moja!* Watykan 1983 s. 156; *Druga Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Przemówienia, dokumentacja, tekst autoryzowany*. Poznań-Warszawa 1984 s. 119.

⁸⁰ Por. J a n P a w e ł II. Encyklika *Fides et ratio* nr 28; t e n ż e. *Pokój tobie, Polsko! Ojczyzno moja!* s. 204; t e n ż e s. 159.

⁸¹ Por. S i e m i a n o w s k i. *Człowiek i prawda* s. 262.

⁸² Por. F o r y c k i. *Czy prawda jest jedna* s. 42.

⁸³ Por. J a n P a w e ł II. *Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański” – 18.X: W poszukiwaniu prawdy*. „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 1998 nr 12 (208) s. 26.

Poszukiwanie prawdy musi łączyć się z wiernością Bogu, który jest Prawdą i który pragnie pełnej jedności między ludźmi⁸⁴ Człowiek jest zobowiązany w sumieniu do otwarcia się na pełnię prawdy. Powinien jej szukać i być gotowym na jej przyjęcie⁸⁵

Gdy człowiek wytrwale szuka prawdy, wtedy ona się przed nim odsłania. Człowiek prawdy nie tworzy. Prawdę może człowiek tylko odkrywać⁸⁶ Jest ona ponad nim. Jej poznanie rodzi specjalny rodzaj radości duchowej. Jest tutaj pewne potwierdzenie transcendentnego powołania człowieka oraz jego otwarcia się na nieskończoność. To poszukiwanie prawdy nigdy się nie kończy. Zawsze rodzą się nowe pytania otwierające dostęp do Tajemnicy, którą jest Bóg. Ludzie nie mogą zamknąć się na rzeczywistość Boga. Nie może też zabraknąć wrażliwości na Niego⁸⁷

Człowiek, szukając prawdy, nie zatrzymuje się na jakimś szczególe, ale dąży do tego, co nieskończone – dąży do Boga. Rzeczywistość prowokuje do jej poznania i wnikania w jej treść. Prowadzi to do afirmacji ostatecznego znaczenia wszystkiego, czyli do Boga⁸⁸

Gdyby człowiek musiał wyrzec się pragnienia prawdy, prowadziłoby to do kryzysu egzystencjalnego, gdyż tak mocno i głęboko zakorzenione jest w człowieku to pragnienie⁸⁹ Na drodze prawdy człowiek dąży do doskonałości⁹⁰ Życie w prawdzie to podstawowa powinność człowieka ze względu na to, że życie i prawda ściśle się ze sobą łączą. W dziedzinie religijnej polega to na coraz głębszym poznawaniu Boga i prawdy, którą On przekazuje. Warto pamiętać o tym, że to nie człowiek zdobywa prawdę, lecz że to Bóg, który jest Prawdą, pozwala sobie odkryć⁹¹

⁸⁴ Por. t e n ż e. *Przemówienie 19.II do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan: Ku pełnej jedności w prawdzie*. „L'Osservatore Romano” 1998 nr 5-6 (203) s. 43.

⁸⁵ Por. Kongregacja Nauki Wiary. *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności* s. 372.

⁸⁶ Por. V *Pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny. Przemówienia i homilie*. Sandomierz 1997 s. 134; J a n P a w e ł II. „Do końca ich umiłował” s. 41 nn.

⁸⁷ Por. V *Pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny* s. 134.

⁸⁸ Por. G a u d a n i e c. *Wychowanie człowieka otwartego* s. 191; O f f m a ń s k i. *Praca nad mową* s. 213.

⁸⁹ Por. J a n P a w e ł II. Encyklika *Fides et ratio* nr 29.

⁹⁰ Por. tamże nr 25, 35; t e n ż e. Encyklika *Veritatis splendor* nr 34.

⁹¹ Por. J. A. K ł o c z o w s k i. *Prawda was wyzwoli. Ósme przykazanie (2464-2513)*. W: *W Duchu i Prawdzie. Katechizm Kościoła Katolickiego w refleksji i w życiu*. Red. C. Noworolnik, M. Zajac. Tarnów 1997 s. 249.

Poznając prawdę, człowiek powinien ją przyjąć i według niej żyć (por. DWR 1; KKK 2104). Wymagana jest wierność prawdzie, aby uczniowie Chrystusa szukali tego, co w górze jest (por. Kol 3, 1-2; KDK 57). „Bójcie się więc Pana i służcie Mu w szczerości i prawdzie” (Joz 24, 14)⁹².

„Prawda jako prawość postępowania i prawość słowa ludzkiego nazywa się prawdomównością, szczerością lub otwartością” (KKK 2468; por. KKK 2505). Prawdomówność to zgodność słów i czynów z myślami. Jest to „mowa formalna zgodna z przekazywalną własną myślą osoby mówiącej”⁹³. Jej podstawą jest prawość, szczerość, wierność. Polega na dotrzymywaniu słowa, obietnicy, zobowiązania, przyrzeczenia, umowy, przymierza⁹⁴. Prawdomówność jest cechą człowieka i jest głęboko zakorzeniona w jego naturze. Świadczy o tym fakt, że nawet kłamca nie chce się nigdy do kłamstwa przyznać⁹⁵. Żądanie prawdomówności wyrażone jest już w Starym Testamencie: „Bądźcie prawdomówni wobec bliźnich” (Za 8, 16)⁹⁶. Trzeba czuwać nad swoimi słowami i dysponować nimi w sposób właściwy. Mądry człowiek powinien wystrzegać się mówienia źle⁹⁷.

„Prawda lub prawdomówność jest cnotą, która polega na tym, by okazywać się prawdziwym w swoich czynach, by mówić prawdę w swoich słowach, wystrzegając się dwulicowości, udawania i obłudy” (KKK 2468; por. KKK 2505).

Szukanie prawdy dotyczy również stosunków między ludźmi. Nie można kierować się potocznymi opiniami czy plotkami ani lekkomyślnie wypowiadać opinii o innych ludziach⁹⁸. Prawdomówność jest cnotą, która skłania do mówienia prawdy, aby zawsze słowa były zgodne z myślami⁹⁹. Jest to cnota

⁹² Szerzej o tym, co znaczy żyć, postępować w prawdzie, oraz o związku prawdy i miłości, zob. M u s z y Ń s k i. *Czynić prawdę w miłości* s. 13-20; por. także O l e j n i k. *W odpowiedzi na dar i powołanie Boże* s. 553-555.

⁹³ T. Ś l i p k o. *Zarys etyki szczegółowej*. T. 1. Kraków 1982 s. 352. Por. M. O s s o w s k a. *Normy moralne. Próba systematyzacji*. Warszawa 1985 s. 117 nn.

⁹⁴ Por. *Wiem, komu zawierzyłem. Katechizm dla dorosłych*. Red. S. Grzybek. Olsztyn 1985 s. 332.

⁹⁵ Por. T. T o t h. *Dekalog*. Kraków 1947 s. 388.

⁹⁶ Por. J. H o m e r s k i. *Księga Zachariasza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*. W: *Księgi Proroków Mniejszych*. Red. S. Łach. T. 2. Poznań 1968 s. 364.

⁹⁷ Na temat prawdomówności świadka zob. M i c h a l u n i o. *Prawda, informacja, krytycyzm* s. 107 n.; S. O l e j n i k. *Teologia moralna*. T. 6: *Życie osobiste i współżycie międzyludzkie*. Warszawa 1990 s. 270 n.

⁹⁸ Por. K ł o c z o w s k i. *Prawda was wyzwoli* s. 249.

⁹⁹ Por. W. Z a l e s k i. *Nauka Boża. Dekalog*. Poznań–Warszawa–Lublin 1960 s. 538.

społeczna, gdyż dotyczy postępowania jednostki wobec bliźnich oraz stanowi podstawę zaufania¹⁰⁰ Znaczenie prawdy dla życia poszczególnego człowieka, jak i ludzi żyjących we wspólnocie trafnie określa św. Tomasz z Akwinu: „Ludzie nie mogliby żyć razem, gdyby nie mieli do siebie zaufania, czyli gdyby nie przekazywali sobie prawdy”¹⁰¹

Prawdomówność, szczerłość, otwartość budują zaufanie między ludźmi¹⁰² Gdzie nie ma prawdy, tam ludzie żyją osobno i obawiają się innych. Tam, gdzie panuje kłamstwo, ludzie boją się manipulacji i przemocy. Z takich stosunków międzyludzkich biorą się często trudności w wierze, ponieważ nieufność, jakiej ludzie nauczyli się w życiu, przenoszą na Boga¹⁰³

Celem ludzkiego słowa jest pomnażanie miłości w sobie i w innych. Mowa powinna budować i podtrzymywać społeczność, służyć dobru i pomnażać miłość w świecie. Tylko takie słowa są na podobieństwo Boga i zgodne z Jego nauką¹⁰⁴ Trzeba też pamiętać o przestrodze Jezusa: „Z każdego bezużytecznego słowa, które wypowiedzą ludzie, zdadzą sprawę w dzień sądu” (Mt 12, 36)¹⁰⁵

W postępowaniu człowieka obowiązuje poszanowanie prawdy, zwłaszcza w mowie. Człowiek jest istotą społeczną, stworzony przez Boga do życia pośród innych i wspólnie z innymi ludźmi. To współzycie powinno się układać w atmosferze szczerości i prawdy¹⁰⁶ Człowiek nie może innych oszukiwać, zwodzić, lecz powinien wyjawiać – w miarę potrzeby i wskazań roztropności – treść swych myśli i przekonań¹⁰⁷

„Cnota prawdy oddaje sprawiedliwie drugiemu człowiekowi to, co mu się należy. Prawdomówność zachowuje złoty środek między tym, co powinno być wyjawione, a sekretem, który powinien być zachowany; prowadzi ona do uczciwości i dyskrecji. W duchu sprawiedliwości człowiek na podstawie

¹⁰⁰ Por. tamże s. 540; D r o ż d ź. *Dekalog* s. 332-334.

¹⁰¹ *Summa theologiae* II-II 109, 3 ad 1 – cyt. za: KKK 2469. Por. K ł o c z o w s k i. *Prawda was wyzwoli* s. 248.

¹⁰² Por. *Druga Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* s. 119; J a n P a w e ł II. *Pokój Tobie, Polsko! Ojczyzno moja!* s. 156.

¹⁰³ Por. K ł o c z o w s k i. *Prawda was wyzwoli* s. 248.

¹⁰⁴ Por. H ä r i n g. *Nauka Chrystusa* s. 435.

¹⁰⁵ Por. R o m a n i u k, J a n k o w s k i, S t a c h o w i a k. *Komentarz praktyczny* t. 1 s. 77 n.

¹⁰⁶ Por. M. M a l i Ń s k i. *Wierzyć w Chrystusa*. Poznań 1979 s. 319 n.

¹⁰⁷ Por. O l e j n i k. *W odpowiedzi na dar i powołanie Boże* s. 553.

samej uczciwości powinien drugiemu przekazywać prawdę” (KKK 2469). Prawdomówność jest cnotą doskonalącą człowieka, aby mówił prawdę wtedy, kiedy trzeba. Można ją wyrażać nie tylko słowami, ale też gestami i zachowaniem¹⁰⁸

Prawdomówność jest podporządkowana dyskrecji. Dyskrecja, będąc częścią cnoty sprawiedliwości, jest postawą szacunku wobec osobistych tajemnic bliźniego, polega na ich zachowaniu i nierozgłaszaniu oraz na niewtrącaniu się do intymnych dziedzin jego osobistego życia. Jest konsekwencją uznania godności osoby ludzkiej i prawa do dobrego imienia. Właściwa miłość siebie i bliźniego powinna być motywem dyskrecji¹⁰⁹ W Piśmie świętym czytamy, że jest „czas milczenia i czas mówienia” (Koh 3, 7). Człowiek prawdomówny musi niejedno zataić i nie może prawdą bezlitośnie manipulować¹¹⁰

„Uczeń Chrystusa jest gotowy «żyć w prawdzie», to znaczy w prostocie życia na wzór Pana, trwając w Jego prawdzie. «Jeżeli mówimy, że mamy z Nim współuczestnictwo, a chodzimy w ciemności, kłamiemy i nie postępujemy zgodnie z prawdą» (1 J 1, 6)” (KKK 2470)¹¹¹

Życ w prawdzie jest to obowiązek każdego ucznia Chrystusa. Chodzi tu o przywiązanie do Osoby Jezusa, który jest Prawdą. Iść za Jezusem i naśladować Go to słuchać Jego pouczeń, przenosić Jego sposób postępowania na własne życie, kształtować swoje życie na wzór życia Mistrza i Zbawiciela¹¹²

Imperatyw moralny życia w prawdzie rozciąga się także na wewnętrzny wymiar życia chrześcijanina. To moralne zobowiązanie, wypływające z prawdy, wyraża się w otwarciu się na Boga, na Jego moc i działanie w swoim sercu, oraz w zjednoczeniu z Bogiem¹¹³ Św. Paweł wzywa: „Żyjąc prawdziwie w miłości sprawmy, by wszystko rośło ku Temu, który jest Głową –

¹⁰⁸ Por. M ł o t e k. *Prawda. Aspekt teologiczno-moralny* s. 324.

¹⁰⁹ Por. S. W i t e k. *Dyskrecja*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 4. Red. R. Łukaszczyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz. Lublin 1995 kol. 440.

¹¹⁰ Por. M ł o t e k. *Prawda. Aspekt teologiczno-moralny* s. 325.

¹¹¹ Por. R o m a n i u k, J a n k o w s k i, S t a c h o w i a k. *Komentarz praktyczny* t. 2 s. 551 n.; S. M ę d a l a. *Chodzenie w światłości (Pierwszy List świętego Jana)*. W: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*. T. 10: *Ewangelia świętego Jana. Listy Powszechne. Apokalipsa*. Red. J. Frankowski. Warszawa 1992 s. 74-76.

¹¹² Por. A. F u i l l e t. *Uczeń*. STB s. 1003 n.

¹¹³ Por. M u s z y ń s k i. *Czynić prawdę w miłości* s. 22.

ku Chrystusowi” (Ef 4, 15)¹¹⁴ Wierzący w Chrystusa zobowiązani są do budowania cywilizacji prawdy i miłości, ukazywania przykładem życia, że jest możliwe współzycie między ludźmi w prawdzie i poszanowaniu godności osoby ludzkiej¹¹⁵

Wydaje się oczywiste, że praktyka pastoralna musi zmierzać do tego, aby ludzie lepiej poznawali obowiązki związane z przynależnością do Kościoła Chrystusowego. Obowiązek życia w prawdzie jest wpisany w miano ucznia Chrystusa¹¹⁶ Konieczne jest rozszerzone spojrzenie na pojęcie prawdy, gdyż tylko pogłębienie nauki da podstawę do prawidłowej praktyki pastoralnej¹¹⁷ Istnieje potrzeba odpowiedniej formacji, gdy chodzi o pełniejsze rozumienie podstaw biblijno-teologicznych życia w prawdzie. Wielka odpowiedzialność w tym względzie spoczywa na tych, którzy pełnią posługę przepowiadania¹¹⁸ Chodzi o to, aby duszpasterze ukazywali wiernym wewnętrzne racje życia prawdą oraz formowali sumienia w kierunku dawania świadectwa prawdzie¹¹⁹

Człowiek potrzebuje środowiska personalnego, w którym mógłby się rozwijać i dorastać do życia w prawdzie. Najodpowiedniejszym do tego środowiskiem jest rodzina¹²⁰ Ludzie, którzy zachowali swą chrześcijańską godność kierując się w życiu prawdą, powinni być znacznie częściej stawiani za przykład w homiliach. Należy przy tym zwracać uwagę wiernych, że mniej ważne jest to, czy prawda, której pozostali do końca wierni, była doniosła czy też błaha¹²¹ Istotny jest sam fakt uznania prawdy i życia nią na co

¹¹⁴ Por. J a n P a w e ł II. *Jubileuszowy Rok Odkupienia 25.III.1983 – 22.IV.1984*. Watykan 1985 s. 409; R o m a n i u k, J a n k o w s k i, S t a c h o w i a k. *Komentarz praktyczny t. 2* s. 263; J a n k o w s k i. *Listy więzienne świętego Pawła...* s. 450-452.

¹¹⁵ Por. J a n P a w e ł II. *Jubileuszowy Rok Odkupienia* s. 439.

¹¹⁶ Por. J. N a g ó r n y. *Moralność chrześcijańska. Życie z Chrystusem i w Chrystusie we wspólnocie Kościoła*. W: *Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie*. Red. M. Rusecki, E. Pudełko. Lublin 1995 s. 177 nn.

¹¹⁷ Por. S. B i e l e c k i. *Niektóre teologiczno-pastoralne aspekty świętowania niedzieli*. „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 5:1999 s. 463.

¹¹⁸ Por. A. K a s z y c k i. *Wpływ środowiska na wychowanie dzieci i młodzieży*. „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 3:1997 s. 303-309.

¹¹⁹ Por. L e n a. *Wychowanie w duchu prawdy* s. 110 nn.

¹²⁰ Por. H. W r o ń s k a. *Katecheza szkolna i parafialna w kontekście duszpasterstwa Kościoła*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 35:1988 z. 6 s. 63.

¹²¹ Por. A. S z o s t e k. *Człowiek wobec wartości*. „Roczniki Teologiczne” 41:1994 z. 6 s. 169.

dzień. Cała działalność duszpasterska powinna iść w kierunku propagowania życia opartego na prawdzie, do którego chrześcijanin jest wezwany¹²²

BIBLIOGRAFIA

- B a l t h a s a r H.: Znaczenie słów Chrystusa „Ja jestem Prawdą” „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 10-12.
- B r a q u e R.: Prawda was wyzwoli. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 23-36.
- F o r y c k i R.: Czy prawda jest jedna. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 37-42.
- G ó r a l c z y k P.: Wartość prawdy. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 126-131.
- K ł o c z o w s k i J. A.: Prawda was wyzwoli. Ósme przykazanie (2464-2513). W: W Duchu i Prawdzie. Katechizm Kościoła Katolickiego w refleksji i w życiu. Red. C. Noworolnik, M. Zając. Tarnów 1997 s. 248-252.
- K o w a l c z y k S.: Prawda jako wartość w nauczaniu Jana Pawła II. „Ateneum Kapłańskie” 1997 nr 1 (530) s. 55-65.
- L e n a M.: Wychowanie w duchu prawdy – podstawa i punkt wyjścia całego życia moralnego. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 110-125.
- List Komisji Episkopatu ds. Pielgrzymki Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski. Budowanie życia na prawdzie. „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 3:1997 s. 236-239.
- M i c h a l u n i o C.: Prawda, informacja, krytycyzm. W: Człowiek istnienie i działanie. Red. R. Parowski. Kraków 1974 s. 93-108.
- M ł o t e k A.: Prawda. Aspekt teologiczno-moralny. W: Katolicyzm A-Z. Red. Z. Pawlak. Poznań 1994 s. 324-326.
- M u s z y ń s k i H. J.: Czynić prawdę w miłości. „Communio” 1987 nr 4 (40) s. 13-22.
- O f f m a ń s k i A.: Praca nad mową. W: Dekalog na nowo odczytany. Red. A. Offmański. Szczecin 1993 s. 212-215.
- P a w l a k Z.: Prawda w Piśmie świętym. W: Katolicyzm A-Z. Red. Z. Pawlak. Poznań 1994 s. 324.
- S i e m i a n o w s k i A.: Człowiek i prawda. Poznań 1986.
- S t e f a n e k S.: Nie mów fałszywego świadectwa. W: Dekalog na nowo odczytany. Red. A. Offmański. Szczecin 1993 s. 211-212.
- W i e c z o r e k K.: Zamyślenia o prawdzie u schyłku XX wieku. „Przegląd Powszechny” 1997 nr 7-8 (911-912) s. 22-30.

¹²² Por. List Komisji Episkopatu ds. Pielgrzymki Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski. *Budowanie życia na prawdzie*. „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 3:1997 s. 236-239.

BIBLICAL-THEOLOGICAL FOUNDATIONS OF LIVING IN THE TRUTH

S u m m a r y

God, the Giver of the Commandments, is the source of all the truth. Living in the truth is closely connected with the Eighth Commandment of the Decalogue. God is veracious and He calls us to live in the truth. God's truth was fully revealed in Jesus Christ. It is him who instructs the disciples that they should unconditionally love the truth (cf. Matt. 5,37). A disciple of Jesus lives with His teachings and persists in them. Man created by God by his nature heads towards the truth. He is morally obliged to search for the truth, and having found it – to persist with it and to live according to its requirements.

The truth is an issue that has a fundamental significance for the life of each man. Veracity is a virtue, righteousness in one's words and behaviour. One should beware of hypocrisy and duplicity. In one's life he should be faithful to God – the Truth.

Searching for the truth also concerns the relations between people. Communicating the truth is the basis of trust. This also leads to discretion. One man should communicate the truth to another one. However, it should be remembered that „veracity keeps the golden mean between what should be revealed and the things that should remain secret” A veracious man cannot ruthlessly manipulate the truth.

Living in the truth is a duty of each of Christ' disciples. It is a moral imperative to open oneself to God and to unite with the One who is the Truth. In this way Christians are obliged to build the civilization of the truth.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Kluczowe słowa: prawda, prawdomówność, wierność.

Key words: truth, veracity, faithfulness.